

THE ROLE OF TRADITIONAL MEDICINE IN FERTILITY REGULATION IN MEN: A SCOPING REVIEW

Chu Luong Huan, Pham Thu Trang, Nguyen Thi Thuy, Vu Minh Phung,
Nguyen Truong Nam*

Phenikaa University - Yen Nghia, Ha Dong, Hanoi, Vietnam

Received: 01/12/2023

Revised: 28/12/2023; Accepted: 02/02/2024

ABSTRACT

Objective: Overview of the role of traditional medicine in fertility regulation in men in Vietnam

Method: Scoping review.

Results: Of the 427 articles found in the database, 8 articles were filtered that met the selection criteria, which were mainly animal experimental studies, clinical interventions, and comparisons before and after treatment.

Conclusion: Traditional medicine research on fertility regulation in men in Vietnam over the past 10 years has mainly focused on evaluating the effectiveness of traditional remedies in treating male infertility, sperm decline and erectile dysfunction but the number is still very small.

Keywords: Traditional medicine, fertility regulation, men.

---

*Corresponding author

Email address: nam.nguyentruong@phenikaa-uni.edu.vn

Phone number: (+84) 985 180 858

<https://doi.org/10.52163/yhc.v65i2.944>

VAI TRÒ CỦA Y HỌC CỔ TRUYỀN TRONG ĐIỀU HÒA SINH SẢN Ở NAM GIỚI: TỔNG QUAN LUẬN ĐIỂM

Chữ Lương Huân, Phạm Thu Trang, Nguyễn Thị Thúy, Vũ Minh Phụng,
Nguyễn Trường Nam*

Trường Đại học Phenikaa - Yên Nghĩa, Hà Đông, Hà Nội, Việt Nam

Ngày nhận bài: 01 tháng 12 năm 2023

Chỉnh sửa ngày: 28 tháng 12 năm 2023; Ngày duyệt đăng: 02 tháng 02 năm 2024

TÓM TẮT

Mục tiêu nghiên cứu: Nghiên cứu tổng quan về vai trò của y học cổ truyền trong điều hòa sinh sản ở nam giới tại Việt Nam.

Phương pháp: Nghiên cứu tổng quan luận điểm.

Kết quả: Trong 427 bài báo tìm được trên cơ sở dữ liệu, lọc ra được 8 bài báo phù hợp với tiêu chuẩn lựa chọn, trong đó chủ yếu là nghiên cứu thực nghiệm động vật, can thiệp lâm sàng, so sánh trước sau điều trị.

Kết luận: Các nghiên cứu của y học cổ truyền trong điều hòa sinh sản ở nam giới tại Việt Nam trong vòng 10 năm qua chủ yếu tập trung đánh giá hiệu quả của các bài thuốc cổ phương trong điều trị vô sinh nam, suy giảm tinh trùng và rối loạn cương dương nhưng số lượng còn rất ít.

Từ khóa: Y học cổ truyền, điều hòa sinh sản, nam giới.

---

*Tác giả liên hệ

Email: nam.nguyentruong@phenikaa-uni.edu.vn

Điện thoại: (+84) 985 180 858

<https://doi.org/10.52163/yhc.v65i2.944>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sinh sản là một chức năng rất quan trọng của sinh vật nói chung và con người nói riêng nhằm duy trì nòi giống. Ngoài mục đích này, hoạt động chức năng của hệ thống sinh sản còn nhằm thoả mãn nhu cầu tình dục của con người - một trong những nhu cầu cơ bản nhất liên quan đến chất lượng cuộc sống của con người. Sinh sản là một hoạt động chức năng phức tạp với sự phối hợp hoạt động giữa hệ thống sinh sản với các hệ thống chức năng khác của cơ thể và chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố nội tại cũng như môi trường bên ngoài [1].

Trong cuộc sống hiện nay, có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng tới sức khỏe nói chung và chức năng sinh sản ở nam giới nói riêng như: ô nhiễm môi trường, các bệnh nghề nghiệp, căng thẳng stress, sử dụng các loại chất kích thích[2]. Những yếu tố này tác động trực tiếp hoặc gián tiếp lên quá trình sinh sản, trưởng thành của tinh trùng cũng như các hormon nội tiết của nam giới.³ Các bệnh lý thường gặp và gia tăng nhanh trong năm gần đây ảnh hưởng đến chức năng sinh sản cũng như chất lượng cuộc sống của nam giới có thể kể đến: vô sinh nam, rối loạn cương dương (RLCD)...

Rối loạn cương dương là một trong những rối loạn hoạt động tình dục phổ biến ở nam giới. Theo ước tính đến năm 2025, có khoảng 322 triệu nam giới mắc RLCD trên toàn thế giới [3]. RLCD có thể ảnh hưởng đến sức khỏe tâm lý xã hội và có tác động đáng kể đến chất lượng cuộc sống, chức năng sinh sản của bệnh nhân và bạn tình của họ [4].

Theo định nghĩa của WHO, một cặp vợ chồng quan hệ tình dục đều đặn, không sử dụng bất kỳ một biện pháp tránh thai nào trong vòng một năm mà người vợ vẫn chưa thể mang thai tự nhiên được coi là vô sinh hiếm muộn. Tình trạng này xảy ra ở khoảng 15% các cặp vợ chồng, trong đó khoảng 50% các trường hợp vô sinh là do nam giới [5]. Ngày nay y học hiện đại đã có nhiều biện pháp giúp các cặp vợ chồng có thể có thai như các công nghệ hỗ trợ sinh sản như thụ tinh trong ống nghiệm (IVF) và thụ tinh trong tử cung (IUI), hiến trứng và tinh trùng, bổ sung các chất dinh dưỡng [6]. Tuy nhiên với chi phí tương đối cao không đáp ứng được nhu cầu đại đa số người dân, kèm với đó là tỉ lệ chuyển phôi thất bại hơn 60% trong lần đầu tiên và gần 20% bệnh nhân tái phát không rõ nguyên nhân, đa thai, chửa ngoài tử cung [7]. Đây là một thách thức lớn đối với sự phát triển của xã hội và ổn định dân số.

Trong khi đó Y học cổ truyền (YHCT) có nhiều vị thuốc và bài thuốc có tác dụng hỗ trợ và điều trị hiệu quả các vấn đề liên quan tới chức năng sinh sản của nam. Tuy nhiên vai trò của YHCT trong điều hòa sinh sản ở nam giới còn chưa thực sự được đặt đúng vị trí và chưa được chứng minh nhiều trên nghiên cứu, đặc biệt là ở Việt Nam. Chính vì vậy, chúng tôi thực hiện nghiên cứu này để tìm hiểu về vai trò của YHCT trong điều hòa sinh sản ở nam giới tại Việt Nam trong 10 năm gần đây.

Mục tiêu: Nghiên cứu tổng quan về vai trò của y học cổ truyền trong điều hòa sinh sản ở nam giới tại Việt Nam.

2. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Đối tượng và thời gian nghiên cứu

Tiêu chuẩn lựa chọn: các nghiên cứu có bài báo cáo toàn văn được viết bằng tiếng Việt và được thực hiện tại Việt Nam. Các bài báo có phản biện được đăng trong danh sách 71 tạp chí được Hội đồng giáo sư nhà nước ngành Y học tính điểm và trên 42 tạp chí được Hội đồng giáo sư nhà nước ngành Dược học tính điểm, được xuất bản trong vòng 10 năm từ tháng 1/2013 tới tháng 12/2023. Các bài báo thuộc chuyên ngành YHCT.

Tiêu chuẩn loại trừ: các bài báo trùng lặp; nghiên cứu là luận văn, luận án không có bài báo được phản biện; các bài báo không thuộc chuyên ngành YHCT.

2.2. Phương pháp, chiến lược tìm kiếm và nguồn dữ liệu

Nghiên cứu dựa trên hướng dẫn PRISMA-ScR (PRISMA extension for Scoping Reviews) là bảng kiểm dành cho các nghiên cứu viên thực hiện nghiên cứu tổng quan.

Các bài báo được lựa chọn trên kho cơ sở dữ liệu Công bố khoa học và công nghệ Việt Nam thuộc Bộ Khoa học công nghệ (sti.vista.gov.vn), lĩnh vực khoa học y, dược với các từ khóa: “vô sinh nam”, “hiếm muộn”, “chất lượng tinh trùng”, “giảm tinh trùng”, “vô tinh”, “rối loạn cương dương”, “xuất tinh sớm”, “suy sinh dục”, “mãn dục”, “chức năng sinh sản”, “sinh tinh”, “tinh hoàn”, “testosterone”.

2.3. Lựa chọn nghiên cứu

Bước 1: Tóm tắt của các bài báo tìm thấy sẽ được loại bỏ trùng lặp và nhập vào phần mềm quản lý tài liệu Zotero 5.0. Các nghiên cứu viên sẽ đọc kỹ tiêu đề, tóm

tất. Các bài báo đáp ứng tiêu chuẩn lựa chọn, bài báo không đáp ứng tiêu chí sẽ bị loại trừ.

Bước 2: Các nghiên cứu có tiêu đề và tóm tắt phù hợp sẽ được đọc toàn văn, nếu xác định phù hợp với mục tiêu nghiên cứu sẽ được lựa chọn và thu thập các thông tin.

Trong hai bước này nếu có sự mâu thuẫn giữa hai nghiên cứu viên trong nhóm, cả nhóm nghiên cứu sẽ cùng tiến hành thảo luận và thống nhất quan điểm.

2.4. Trích xuất dữ liệu

Dữ liệu được trích dẫn theo mẫu thống nhất bao gồm:

- Thông tin bài báo: tác giả, năm công bố, địa điểm nghiên cứu, tạp chí, tên bài báo.
- Thông tin về phương pháp nghiên cứu: dạng nghiên cứu, chỉ tiêu nghiên cứu, thời gian nghiên cứu, chất liệu nghiên cứu.
- Thông tin điều trị: thuốc sử dụng, thuốc đối sánh (nếu có).

3. KẾT QUẢ

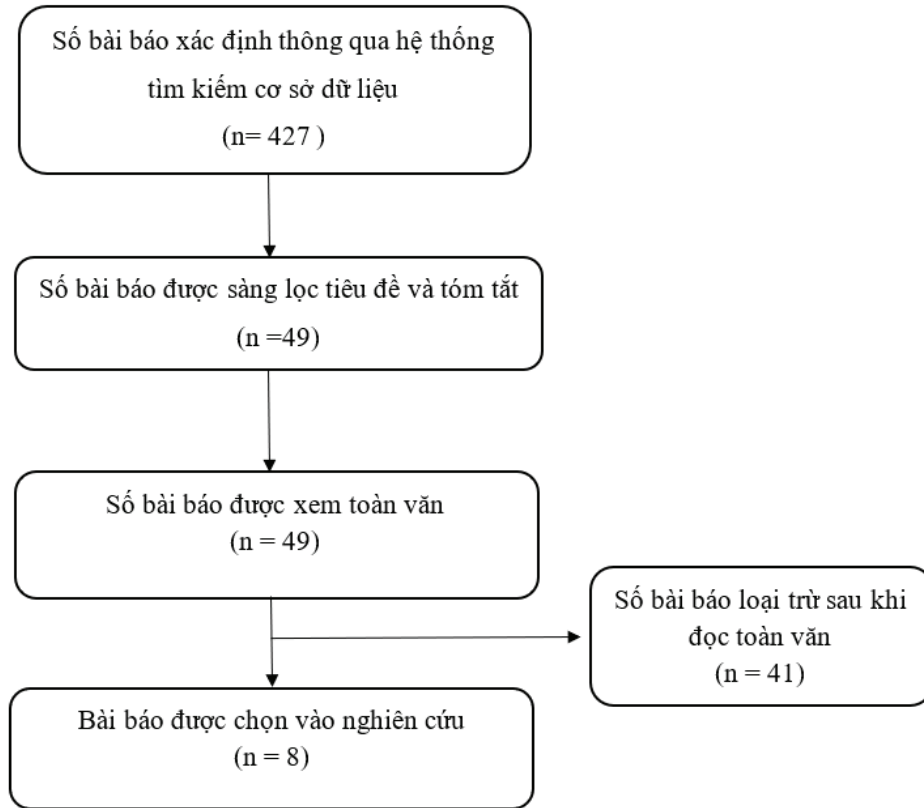
Bảng 1. Kết quả tìm kiếm các từ khóa

STT	Từ khóa	Kết quả
1	Vô sinh nam	43
2	Hiếm muộn	35
3	Chất lượng tinh trùng	26
4	Giảm tinh trùng	6
5	Vô tinh	65
6	Rối loạn cương dương	33
7	Xuất tinh sớm	9
8	Suy sinh dục	7
9	Mãn dục	1
10	Chức năng sinh sản	13
11	Sinh tinh	44
12	Tinh hoàn	112
13	Testosterone	33
Tổng cộng		427

Tổng cộng có 427 tài liệu tìm được lấy từ các cơ sở dữ liệu Công bố khoa học và công nghệ Việt Nam thuộc Bộ Khoa học công nghệ. Sau quá trình sàng lọc

bằng cách xem xét tiêu đề, 49 bài được tiếp tục đánh giá toàn văn. Sau cùng có 8 bài báo phù hợp đưa vào nghiên cứu.

Sơ đồ 1. Sơ đồ tuyển chọn bài báo vào nghiên cứu

Trong khoảng thời gian từ năm 2013 đến năm 2023 chủ yếu là các nghiên cứu thử nghiệm trên động vật thực nghiệm có 5 nghiên cứu, nghiên cứu can thiệp trên lâm

sàng so sánh trước sau về hiệu quả điều trị của thuốc có 2 nghiên cứu, nghiên cứu can thiệp lâm sàng có đối chứng có 1 nghiên cứu.

Bảng 2. Kết quả chính từ các bài báo tuyển chọn vào nghiên cứu

TT	Tác giả, năm xuất bản	Thiết kế nghiên cứu	Đối tượng nghiên cứu	Chất liệu nghiên cứu	Đánh giá hiệu quả	Kết quả chính
1	Quách Thị Yến, 2023	Thử nghiệm lâm sàng đối chứng	88 bệnh nhân vô sinh không do tắc	Khang bảo tử gồm	Kích thích sinh tinh và tỉ lệ thụ tinh trùng	Tăng số lượng tế bào dòng tinh, tỉ lệ thụ tinh trùng
2	Nguyễn Văn Dũng, 2023	Nghiên cứu lâm sàng so sánh trước sau điều trị	30 bệnh nhân được chẩn đoán rối RLCD	Viên hoàn cứng Sâm nhung tán dục đơn	RLCD Testosterone.	Kết quả tốt 56,7%, trung bình 23,3%, không đạt kết quả 20%, Tăng testosterone trong máu
3	Huỳnh Ngọc Trung Dung, 2022	Nghiên cứu thực nghiệm trên mô hình chuột	Chuột nhắt trắng giảm năng sinh dục	Nước đông trùng hạ thảo Hecto Sâm - viên nang Đông trùng hạ thảo Hector 100%	Điều hòa hormone sinh dục	Tăng nồng độ testosterone và 17beta-estradiol.

TT	Tác giả, năm xuất bản	Thiết kế nghiên cứu	Đối tượng nghiên cứu	Chất liệu nghiên cứu	Đánh giá hiệu quả	Kết quả chính
4	Mai Phương Thanh, 2020	Nghiên cứu thực nghiệm trên mô hình chuột	Chuột cống đực trưởng thành bị gây suy giảm sinh sản bằng uống natri valproat	Viên hoàn cứng TD0014	Tác dụng phục hồi	Tăng testosterone, cải thiện số lượng và chất lượng tinh trùng, giảm mức độ tổn thương trên hình ảnh mô học tinh hoàn.
5	Lê Minh Hoàng, 2018	Nghiên cứu thực nghiệm trên mô hình chuột	Chuột cống đực trưởng thành bị gây suy giảm sinh sản bằng uống natri valproat	Bột cao khô đông trùng hạ thảo	Tác dụng phục hồi	Tăng testosterone, cải thiện cả số lượng và chất lượng tinh trùng, giảm mức độ tổn thương trên hình ảnh mô học tinh hoàn.
6	Trần Quốc Bình, 2014	Nghiên cứu lâm sàng sánh trước sau điều trị	36 người bệnh có RLCD	Rượu “Quốc bảo tâm giao tửu”.	RLCD	Sau 30 ngày 75% bệnh nhân RLCD trở về bình thường.
7	Đoàn Minh Thụy, 2013	Nghiên cứu thực nghiệm trên mô hình chuột	60 chuột cống trắng đực	Viên nang HXH.	Hình thái tinh hoàn chuột	Kích thích sinh tinh
8	Đoàn Minh Thụy, 2013	Nghiên cứu thực nghiệm trên mô hình chuột	60 chuột cống trắng đực	Viên nang HXH	Chức năng tinh hoàn chuột	Tăng testosterone, tăng số lượng và chất lượng tinh trùng.

4. BÀN LUẬN

Chức năng sinh dục và sinh sản nam bao gồm ba hoạt động chính, đó là sản sinh tinh trùng và bài tiết testosterone, hoạt động tinh dục và điều hoà chức năng sinh dục và sinh sản nam dưới tác dụng của các hormone sinh dục nam, hormone trục dưới đồi - yên và các hormone của một số tuyến nội tiết khác. Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến chức năng sinh dục và sinh sản nam, trong đó cấu trúc và sự phát triển bình thường của bộ máy sinh dục và hoạt động bình thường của hai tuyến sinh dục nam đóng vai trò quan trọng nhất [1].

Trong 8 bài báo YHCT về tác dụng điều hoà sinh sản ở nam có tới 6 bài báo có nghiên cứu về kích thích sinh tinh, tăng số lượng chất lượng tinh trùng, tăng testosterone. Các nghiên cứu tập trung chủ yếu là nghiên cứu thực nghiệm trên động vật và nghiên cứu can thiệp lâm sàng, so sánh trước sau điều trị. Các nghiên cứu chứng minh các loại dược liệu, các bài thuốc cổ phương gia giảm, có tác dụng trong việc kích thích sinh tinh, cải thiện số lượng chất lượng tinh trùng, chất lượng tinh dịch đồ, tăng testosterone.

Theo YHCT vô sinh nam thuộc phạm vi các chứng

bệnh như bất dục, vô tử, vô tinh. Bệnh nguyên chính là do bẩm thụ tiên thiên bất túc, tinh khí suy nhược, mệnh môn hỏa suy, tinh khí hư lạnh...Do đó, các vị thuốc, các bài cổ phương dùng điều trị những chứng liên quan đến vô sinh nam chủ yếu có tác dụng bổ thận, bổ tinh, ích khí sinh tinh...Trong các bài báo nghiên cứu, một số bài thuốc được sử dụng để điều trị tình trạng vô sinh, suy giảm tinh trùng cả trên thực nghiệm và lâm sàng như “Khang bào tử”, HXH “Hồi xuân hoàn” có nguồn gốc từ bài Hửu quy âm gia giảm gồm: thực địa, hoài sơn, sơn thù, câu kỷ tử, đỗ trọng, phụ tử chế, nhục quế, cam thảo, lộc giác giao. Bài thuốc có tác dụng chữa thận dương bất túc tinh huyết hư. Các vị thuốc có chứa acid amin, chất béo, chất đường, vitamin là những yếu tố cần thiết cho việc tăng sinh biểu mô tinh và tăng tạo tinh trùng. Trong kỹ tử có chứa các yếu tố vi lượng (Ca, P, Fe, Zn) nên có tác dụng thúc đẩy hoạt động các men làm tăng tổng hợp protein, đặc biệt kẽm có tác dụng làm tăng số lượng và chất lượng tinh trùng [8]. HXH kích thích hoạt động của tế bào Leydig làm tăng bài tiết testosterone, tác động vào quá trình trưởng thành về chuyển động và khả năng sinh sản của tinh trùng. Chế phẩm TD0014 là sự phối hợp của 33 vị thuốc, trong đó có một số thành phần đã được nghiên cứu và dùng để

điều trị suy giảm chức năng sinh dục nam: nhục thung dung, ba kích, bá bệnh, nhân sâm... và chế phẩm bột cao khô đông trùng hạ thảo đều nghiên cứu trên mô hình thực nghiệm gây suy giảm sinh sản ở chuột bằng uống natri valproat đều có tác dụng thông qua khả năng phục hồi trọng lượng các cơ quan sinh dục, tăng nồng độ testosterone huyết thanh, cải thiện cả số lượng và chất lượng tinh trùng, giảm mức độ tổn thương trên hình ảnh mô học tinh hoàn.

Rối loạn chức năng sinh dục và sinh sản ở nam giới hay gặp nhất là RLCD. Bệnh nếu không được phát hiện và chữa trị sớm sẽ ảnh hưởng đến tâm lý, tinh thần làm việc, mối quan hệ trong gia đình và xã hội và nếu xảy ra ở người còn trẻ thì sẽ ảnh hưởng đến khả năng có con. Trong nghiên cứu có 2 bài báo nghiên cứu điều trị RLCD cho bệnh nhân là rượu “Quốc bảo giao tử” gồm nhiều vị bổ khí bổ huyết như: phòng sâm, hoàng kỳ, xuyên quy...; đặc biệt sâm nhĩ hồng đại bổ nguyên khí, bổ lực phủ, ngũ tạng; các vị bổ thận, trừ phong thấp như đỗ trọng, ba kích, dâm dương hoắc... Viên nang cứng “Sâm nhung tán dục đơn”, xuất phát từ bài thuốc “Tán dục đơn “gia thêm lộc nhung và nhân sâm. Bài thuốc “Tán dục đơn” từ xưa đã được đề cập trong Cảnh Nhạc toàn thư, dùng để điều trị chứng dương nuy tinh kiệt, mệnh môn hỏa suy gây vô sinh. Bài thuốc có tác dụng chủ yếu là ôn bổ thận dương kèm theo bồi bổ tinh huyết điều trị các trường hợp dương nuy tinh kiệt, mệnh môn hỏa suy. Bài thuốc đã chứng minh được có tác dụng cải thiện hàm lượng testosterone trong máu và có tác dụng điều trị RLCD. Bên cạnh những nghiên cứu chứng minh tác dụng của những bài thuốc cổ phương, có một nghiên cứu thực nghiệm trên động vật đi sâu vào phân tích vào cơ chế hoạt động của quá trình sinh sản, đánh giá sự cải thiện nồng độ testosterone 17beta-estradiol gần bằng với chứng sinh lý tương ứng mà không ảnh hưởng đến chuột bình thường của chế phẩm nước đông trùng hạ thảo Hector, Sâm và viên nang Đông trùng hạ thảo Hector 100%.

Tất cả các nghiên cứu trên cho thấy, đa số các nghiên cứu được thực hiện tại Việt Nam cho đến nay mới chỉ đi vào đánh giá, chứng minh tác dụng cải thiện trên lâm sàng của người bệnh hoặc động vật thực nghiệm của các bài thuốc cổ phương mà chưa đi vào nghiên cứu và làm sáng tỏ về tác dụng của các vị thuốc trong bài thuốc, về dược chất, tác dụng dược lý của thuốc mà từ trước đến nay YHCT sử dụng để điều trị tình trạng

vô sinh, suy giảm tinh trùng, RLCD ở nam giới.

Bên cạnh phương pháp dùng thuốc, chưa có bài báo nào nghiên cứu đánh giá các phương pháp không dùng thuốc của YHCT trong điều trị, điều hòa chức năng sinh sản ở nam giới. Các phương pháp không dùng thuốc với châm cứu, xoa bóp bấm huyệt...là một phần trong YHCT và việc ứng dụng trên lâm sàng cũng rất phong phú và hiệu quả nhưng chưa thực sự được quan tâm và đưa vào nghiên cứu chứng minh tác dụng trong điều hòa chức năng sinh sản. Đây cũng là một khoảng trống nghiên cứu cần được khai thác, hướng tới sự kết hợp các phương pháp của YHCT trong việc nâng cao hiệu quả điều hòa sinh sản ở nam giới.

5. KẾT LUẬN

Các nghiên cứu của YHCT trong điều hòa sinh sản ở nam giới tại Việt Nam trong vòng 10 năm qua chủ yếu tập trung đánh giá hiệu quả của các bài thuốc cổ phương trong điều trị vô sinh nam, suy giảm tinh trùng và RLCD nhưng số lượng còn rất ít. Chưa có các nghiên cứu khác về các rối loạn chức năng tinh dục sinh sản khác như xuất tinh sớm, giãn tĩnh mạch thừng tinh... Ít có nghiên cứu đi sâu về tác dụng dược lý của các thành phần hoạt chất của các vị thuốc, không có nghiên cứu về các phương pháp không dùng thuốc trong điều hòa sinh sản ở nam giới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Phạm Thị Minh Đức, Sinh lý học, tập 2, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam, 2023.
- [2] Nguyễn Quang Bắc, Nguyễn Thị Minh Tâm, Nghiên cứu một số yếu tố liên quan đến đặc điểm tinh dịch đồ tại Trung tâm Hỗ trợ sinh sản Bệnh viện Phụ sản Trung ương, Tạp chí Y học Việt Nam, vol 462, tr 51–54, 2018.
- [3] S. Nimesh, R. Tomar, M. Kumar, Erectile Dysfunction: An Update, Advances in Medical, Dental and Health Sciences, vol 2(1), tr 04–07, 2019.
- [4] Salonia, Andrea et al., European Association of Urology guidelines on sexual and reproductive health - 2021 update: male

- sexual dysfunction, *European Urology*, vol 80(3), tr 333–357, 2021.
- [5] Trường đại học Y Hà Nội, Bộ môn Ngoại, Bệnh học nam học và y học giới tính, tập 1, Nhà xuất bản Y học, 2022.
- [6] Mascarenhas M, Sunkara SK, Antonisamy B et al., Higher risk of preterm birth and low birth weight following oocyte donation: A systematic review and meta-analysis, *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol*, vol 218, tr 60–67, 2017.
- [7] Benkhalifa M, Joao F, Duval C et al., Endometrium Immunomodulation to Prevent Recurrent Implantation Failure in Assisted Reproductive Technology, *International Journal of Molecular Sciences*, vol 23(21), tr 12787, 2022.
- [8] Đoàn Minh Thụy, Nghiên cứu tính an toàn và hiệu quả của bài thuốc ‘Hồi Xuân Hoàn’ trong điều trị bệnh nhân bị suy giảm tinh trùng”, Trường Đại học Y Hà Nội, Luận án tiến sỹ y học, 2010.